

Η Απελευθέρωση της Χίου από τους Τούρκους το 1912 και τα Καρδάμυλα

Τρίτη 11 – 11 – 2014

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΕΩΡΓ. ΚΑΡΑΤΖΑ
Θεολόγου – Καθηγητή
του Γυμνασίου Καρδαμύλων Χίου

Ομιλία που εκφωνήθηκε στην κεντρική πλατεία του Μαρμάρου Καρδαμύλων στα πλαίσια των εκδηλώσεων για την Ημέρα της Απελευθέρωσης της Χίου από τον τουρκικό ζυγό την 11 – 11 – 1912.

Σεβαστοί πατέρες, αξιότιμες αρχές του τόπου, κύριοι Διευθυντές των σχολικών μονάδων των Καρδαμύλων, κύριοι συνάδελφοι εκπαιδευτικοί, αγαπητές μαθήτριες και μαθητές, κυρίες και κύριοι. Ήρθαμε εδώ σήμερα για να τιμήσουμε με τον δέοντα τρόπο εκείνους που πριν 102 από χρόνια έδωσαν το αίμα τους και θυσίασαν τα νιάτα τους για να αποκτήσει το αγαπημένο μας νησί, η Χίος την πολυπόθητη ελευθερία του από τον Οθωμανικό ζυγό 3,5 αιώνων.

Την εντολή για τον σχηματισμό εκστρατευτικού σώματος για την κατάληψη της Χίου την έδωσε ο τότε αρχηγός του ελληνικού στρατού, διάδοχος και μετέπειτα βασιλιάς Κωνσταντίνος ο Α΄. Το χρονικό της κατάληψης της Χίου ξεκίνησε με την προσόρμιση του ερχόμενου από τη Θεσσαλονίκη ελληνικού στόλου, αποτελούμενου από τρία ελαφρά καταδρομικά (Μακεδονία, Εσπερία και Αρκαδία), δύο αντιτορπιλικά (Νέα Γενεά και Κεραυνός) και τρία οπλιταγωγά (Πατρίς, Σαπφώ και Εριέττα), έξω από το λιμάνι της Χίου στις 10 το πρωί της Κυριακής 11 Νοεμβρίου 1912, ημέρα που η Ορθόδοξη Εκκλησία τιμά την ιερή μνήμη των Αγίων Βικτώρων, Μηνά, Βίκτωρος και Βικεντίου, πολιούχων της πρωτεύουσας του νησιού μας. Τότε, αντιπροσωπεία των αρχηγών του στρατού και του στόλου, συνταγματάρχη πεζικού Νικολάου Δελαγραμμάτικα και πλοίαρχου Ιωάννη Δαμιανού αντίστοιχα, αποβιβάστηκε με λέμβο στην πόλη της Χίου και αξίωσε από την οθωμανική διοίκηση την άμεση και άνευ όρων παράδοση του νησιού στις ελληνικές δυνάμεις. Ωστόσο, ο Τούρκος στρατιωτικός διοικητής του νησιού, αντισυνταγματάρχης Ζιχνύ Μπέης αρνήθηκε να παραδώσει το νησί και εξεδήλωσε την απόφασή του να το υπερασπιστεί μέχρι εσχάτων. Είχε πια καταλάβει ότι τα ελληνικά πλοία δεν είχαν έρθει για να φορτώσουν καμπούσικα μανταρίνια και πορτοκάλια, όπως αρχικά είχαν νομίσει οι Τούρκοι, όταν τα είδαν να πλέουν ανοιχτά των Οινουσσών στις 7.30 το πρωί της ημέρας εκείνης.

Έτσι, στις 3 και 15΄ το μεσημέρι της ίδιας ημέρας ξεκίνησε η απόβαση των ελληνικών δυνάμεων στην ακτή Κονταρίου, εκεί όπου σήμερα βρίσκεται το εργοστάσιο της ΔΕΗ. Παρά την ομοβροντία πυρών που αντιμετώπισαν, οι δύομιση χιλιάδες Έλληνες στρατιώτες κατόρθωσαν να τρέψουν σε φυγή τον τουρκικό στρατό από τις αμυντικές του θέσεις, όχι όμως χωρίς απώλειες. Οι στρατιώτες Εμμανουήλ Ποθητός από τη Λακωνία και Ιωάννης Χρυσολωράς από την Αθήνα ήταν οι πρώτοι που έπεσαν νεκροί από τις τουρκικές σφαίρες θυσιάζοντας τη ζωή τους για να είμαστε σήμερα ελεύθεροι.

Το πρωί της επομένης μέρας, 12 Νοεμβρίου του 1912 το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα εισήλθε αμαχητί στην πόλη της Χίου εν μέσω ενθουσιωδών εκδηλώσεων χαράς κι ευγνωμοσύνης από τους κατοίκους της. Μάλιστα, παρέλασε από την παραλιακή οδό του Κονταρίου, η οποία από το 1913 μέχρι και σήμερα ονομάζεται Λεωφόρος Ενώσεως, μέχρι και την κεντρική πλατεία Βουνακίου (σήμερα ονομάζεται Νικολάου Πλαστήρα). Τότε

ήταν που ο δήμαρχος Χίου Νικόλαος Κουβελάς αναφώνησε με ανακούφιση εκείνο το περίφημο: *που είστε, μωρέ παιδιά, που σας περιμέναμε πεντακόσια χρόνια!* στον πρώτο Έλληνα αξιωματικό που συνάντησε στην περιοχή του Αγιασμένου, εκεί όπου σήμερα βρίσκονται οι σε κατάσταση ερήμωσης εγκαταστάσεις του Ναυτικού Ομίλου Χίου. Της εισόδου του ελληνικού στρατού στην πόλη της Χίου ακολούθησε όπως ήταν φυσικό η ύψωση της ελληνικής σημαίας στο τότε Φρουραρχείο της πρωτεύουσας του νησιού, το οποίο βρισκόταν δίπλα στη Βιβλιοθήκη Κοραή. Την κατασκευή και την ύψωση της σημαίας εκείνης πραγματοποίησε η νεαρή τότε σε ηλικία Καρδαμυλίτισσα Ευγενία Μαδιά, μικρή τότε κόρη του Καρδαμυλίτη γιατρού Κωνσταντίνου Μαδιά. Κατόπιν, εψάλη στο Μητροπολιτικό Ναό των Αγίων Βικτώνρων δοξολογία από τον τότε Μητροπολίτη Χίου Ιερώνυμο. Και πράγματι την ημέρα εκείνη η Χίος μετά από 346 χρόνια αποτίναξε την οθωμανική κυριαρχία και για πρώτη φορά στην ιστορία της είδε τη γαλανόλευκη να κυματίζει στα χρώματά της, εν μέσω έξαλλων πανηγυρισμών εκ μέρους του χιακού λαού.

Η κατάληψη, όμως, της πρωτεύουσας δεν σήμανε και ταυτόχρονη κατάληψη ολόκληρης της Χίου. Ο τουρκικός στρατός είχε υποχωρήσει προς το εσωτερικό του νησιού και αναδιπλώθηκε καταλαμβάνοντας οχυρές θέσεις στο Πιτύος, στις Καρυές, στο Αίπος και στην Ιερά Σκήτη των Αγίων Πατέρων στο όρος Προβατάς της κεντρικής Χίου. Εκεί ακριβώς δόθηκαν και οι σκληρότερες μάχες, μάχες αιματηρές με φονικότερη απ' όλες εκείνην του οροπεδίου του Αίπους στις 15 Νοεμβρίου του 1912, μιας και οι τουρκικές δυνάμεις προέβαλαν επί σαράντα ημέρες σθεναρότατη αντίσταση στις αντίστοιχες ελληνικές.

Τι συνέβη, όμως, στα Καρδάμυλα σαν σήμερα την 11^η Νοεμβρίου του 1912; Ποια ήταν η στάση των Καρδαμυλιτών; Αμέσως μόλις μαθεύτηκε ο κατάπλους του ελληνικού στόλου στη Χίο, τα Καρδάμυλα ξεσηκώθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, με το πέρασμα των ελληνικών μεταγωγικών πλοίων ανοιχτά του ακρωτηρίου Βαμβακάς των Καρδαμύλων τη νύχτα της 10^{ης} προς 11^η Νοεμβρίου του 1912 με κατεύθυνση το λιμάνι της Χίου, ενστικτωδώς οι διοικούντες το ένοπλο εθελοντικό αντάρτικο σώμα Καρδαμυλιτών, που είχε ήδη ιδρυθεί από τις αρχές του 1912 με σκοπό την ένωση της Χίου με την μητέρα Ελλάδα, γιατρός Ηλίας Ασπιώτης, δικηγόρος Μιχαήλ Ζολώτας και δάσκαλος Παναγιώτης Αντωνόπουλος κατάλαβαν ότι ο απελευθερωτικός αγώνας έμπαινε πλέον στην αρχή της τελικής του φάσης. Έτσι, το πρωί της 11^{ης} Νοεμβρίου και πριν ακόμη την αποβίβαση των πεζοναυτών στο Κοντάρι, οι ένοπλοι Καρδαμυλίτες με επικεφαλής τους ιερείς του χωριού συνέλαβαν τους Τούρκους χωροφύλακες – ζαπτιέδες, που έδρευαν στο χωριό και κατέλυσαν τις τουρκικές αρχές, αιχμαλωτίζοντας τον Μουδέρη και τους Τούρκους υπαλλήλους. Στη συνέχεια, κατέλαβαν το Κονάκι, το οποίο σώζεται ως κτίριο μέχρι και σήμερα, και ύψωσαν εν μέσω παραληρήματος χαράς από το συγκεντρωμένο πλήθος την ελληνική σημαία – πρώτοι αυτοί σε ολόκληρη τη Χίο – και ανέλαβαν τη φρούρηση του χωριού, το οποίο έγινε η πρώτη ελεύθερη περιοχή του νησιού. Χωρίστηκαν σε πολλά τμήματα και κατέλαβαν τις διάφορες τοποθεσίες της περιοχής. Έτσι, όταν λίγες μέρες αργότερα, την Παρασκευή 16 Νοεμβρίου του 1912 ο τουρκικός στρατός επιχείρησε να ανακαταλάβει τα Καρδάμυλα, συνάντησε σθεναρή αντίσταση στο ύψωμα της Γριάς από τους 200 περίπου εθελοντές υπό την αρχηγεία του Μιχάλη Σπεθογιάννη, αναγκαζόμενος τελικά να τραπεί σε φυγή. Μετά την αποτυχία τους αυτή οι Τούρκοι, οι οποίοι ήταν διπλάσιοι σε αριθμό από τους Έλληνες, αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν έχοντας πολλούς νεκρούς και τραυματίες, να παραμείνουν εγκλωβισμένοι στις θέσεις τους στο γειτονικό στα Καρδάμυλα

χωριό Πιτύος και να μην προβούν σε κανέναν αιφνιδιασμό μέχρι την οριστική ήττα τους.

Την Πέμπτη 20 Δεκεμβρίου του 1912 δόθηκε άλλη μία σημαντική μάχη στην ευρύτερη περιοχή των Καρδαμύλων. Πρόκειται για τη μάχη του Καρφωτού, από το ομώνυμο βουνό, το οποίο βρίσκεται απέναντι από το βουνό Γριά. Στο μέρος εκείνο δόθηκε το τελικό χτύπημα στην τουρκική αντίσταση εκατό και πλέον στρατιωτών. Μετά τη νικηφόρα για τον ελληνικό στρατό εκείνη μάχη σώμα με σώμα με τις τουρκικές δυνάμεις, κατελήφθη από 200 Καρδαμυλίτικα παλικάρια συνεπικουρούμενα και από 50 εθελοντές άλλων περιοχών το καλά οχυρωμένο από του Τούρκους χωριό Πιτύος και αυτόματα κατέρρευσε όλη η τουρκική άμυνα. Άλλωστε, στο Πιτύος είχε μεταφέρει το στρατηγείο του από την πόλη της Χίου ο Ζιχνή Μπεής, ο οποίος το βράδυ της 20^{ης} Δεκεμβρίου παραδόθηκε στους Έλληνες στο χωριό Καρυές της κεντρικής Χίου, όπου την επομένη μέρα υπογράφηκε το πρωτόκολλο της άνευ όρων παράδοσης του τουρκικού στρατού αποτελούμενου από 1800 άνδρες.

Σημαντικότερη ήταν και η συμβολή των γυναικών των Καρδαμύλων κατά τη διάρκεια των μαχών για την οριστική επικράτηση του ελληνικού στρατού. Οι Καρδαμυλίτισσες συμμετείχαν κι αυτές ενεργά στον αγώνα, ιδιαίτερα στα ζητήματα επιμελητείας των Ελλήνων στρατιωτών. Η γριά Μαρία Τυρίδενα έγραψε με χρυσά γράμματα το όνομα της στην ιστορία των Καρδαμύλων, όταν την ώρα της μάχης του Καρφωτού έσωσε τη ζωή δύο Καρδαμυλίτικων παλικαριών, του Νικολάου Παππή και του Νικολάου Τσάκου.

Στον απελευθερωτικό αγώνα του 1912 έπαιξε σημαίνοντα ρόλο και η γυναικεία Ιερά Μονή της Πέρα Παναγιάς Καρδαμύλων, η οποία ήταν τότε σε λειτουργία. Οι υπηρεσίες που προσέφεραν οι καλόγριες ήταν σπουδαιότητες.

Ας έρθουμε όμως στο σήμερα. 102 χρόνια μετά τα γεγονότα της απελευθέρωσης της Χίου το 1912, η πατρίδα μας η Ελλάδα βρίσκεται και πάλι σε μια κρίσιμη καμπή της νεώτερης ιστορίας της. Η εθνική μας κυριαρχία τίθεται υπό αμφισβήτηση, η οικονομία είναι υπό κατάρρευση και η κοινωνία υπό διάλυση. Η πρωτόγνωρη οικονομική και ανθρωπιστική κρίση που βιώνουμε έχει αποδιοργανώσει τον κρατικό διοικητικό μηχανισμό, έχει διαρρήξει τον κοινωνικό ιστό και απειλεί ακόμη και την ίδια την εθνική υπόσταση, την εδαφική κυριαρχία και την ανεξαρτησία της χώρας μας. Έχει γίνει σε όλους πλέον φανερό ότι η κρίση από την οποία πλήττεται η ελληνική κοινωνία είναι πρωτίστως κρίση αρχών και αξιών, κρίση ήθους και κρίση νοήματος. Όσον αφορά τώρα τις χρονικές ρίζες της κρίσης, αυτές τις συναντάμε βαθιά στο παρελθόν, συνδεδεμένες με μόνιμες καχεξίες και παθογένειες που ταλανίζουν το ελληνικό κράτος από τότε που δημιουργήθηκε το 1830.

Εμείς, όμως, η νέα γενιά οφείλουμε με το παράδειγμα και τη συμπεριφορά μας να ανατρέψουμε σταδιακά στο κοντινό μέλλον την τραγική κοινωνική κατάσταση την οποία μας κληρονόμησαν τα λάθη και οι αστοχίες ενός μεγάλου τμήματος των προηγούμενων από εμάς γενεών. Οφείλουμε, επιτέλους, να αφυπνιστούμε κάποια στιγμή και να αντισταθούμε ενεργά απέναντι σ' όσους και όσα έχουν κάνει τα τελευταία χρόνια την καθημερινή μας ζωή αφόρητη. Για να ζήσουμε, όμως, ως ένα ελεύθερο, δυνατό, αξιοσέβαστο και αξιοπρεπές έθνος οφείλουμε να παραδειγματιστούμε και από τις ένδοξες στιγμές του παρελθόντος που σήμερα αναλυτικά εκθέσαμε. Αυτήν την έννοια έχουν άλλωστε και οι εορτασμοί των εθνικών επετείων. Αν δείξουμε τη γενναία εκείνη στάση, που έπεδειξαν οι Καρδαμυλίτες το 1912

είναι βέβαιο ότι θα συμβάλουμε τα μέγιστα για να ξυπνήσει το ελληνικό έθνος από το λήθαργο στον οποίο έχει περιπέσει.